

Madame Nielsens foredrag på Vallekilde Højskole

Taler

Madame Nielsen
Forfatter

Dato

2. februar 2014

Sted

Vallekilde Højskole

Omstændigheder

Madame Nielsens Litt.Talk om *Mine møder med de danske forfattere* og litteraturens forhold til virkeligheden betitlet

Kan det virkelig være sandt?

– litteraturens forhold til Sandheden –

"Med en sjælden sproglig sikkerhed bevæger Claus Beck-Nielsen (f. 1963) sig i denne roman ud på en usædvanlig rundtur i pinligheder og **mere eller mindre fiktive møder** med navngivne forfattere."

Det skriver Nordisk Råds nomineringsudvalg i begrundelsen for deres indstilling af Claus Beck-Nielsens roman *Mine møder med De Danske Forfattere* til Nordisk Råds Litteraturpris 2014. Jeg har valgt at fremhæve ordene "mere eller mindre fiktive", for jeg har til hensigt i de næste 19 minutter at sige nogle ord om et af de for mig at se helt grundlæggende spørgsmål i forhold til litteraturen, ikke mindst i disse år: Litteraturens forhold til virkeligheden, eller måske snarere til Sandheden (med stort S).

Det er efterhånden gået op for enhver, at det ikke er muligt at trække en klar grænse mellem fiktion og virkelighed i litteraturen. Men der er et andet spørgsmål og en anden umulig grænse, der ikke har fået nær så megen opmærksomhed: spørgsmålet om, hvornår en forfatter skriver sandheden, og hvornår hun, han eller den lyver?

Både hver for sig og tilsammen er disse spørgsmål alt for store, man bliver svimmel overfor dem, så derfor har jeg valgt at undersøge dem i det mindst mulige materiale, nemlig denne lille såkaldte roman, der som nævnt er indstillet til Nordisk Råds Litteraturpris 2014.

I ovenfor nævnte citat tales eller skrives der om møder med "navngivne forfattere"; med det menes der reelt eksisterende forfattere.

Nomineringskomitéen er ikke i tvivl om, at de i "romanen" nævnte forfattere også eksisterer i kød og blod uden for romanen. Til gengæld tages det for givet, at de i romanen beskrevne møder med disse også i virkeligheden omvandrede forfattere er "mere eller mindre fiktive". Hvorfor? Forfatteren og bogens fortæller, dens "jeg", har intet sted sagt eller skrevet, at der skulle være noget fiktivt ved de beskrevne møder. (Tværtimod: i bogens sidste kapitel siger fortælleren til sin datter (som også er min datter): "Jeg er ikke ret god til at finde på, jeg kan ikke skrive sådan nogle fantastiske bøger som Ib Michael, det, jeg skriver, skal være noget, jeg selv har oplevet, eller i hvert fald noget, der er sket i virkeligheden.")

Ganske vist har forfatteren eller forlaget valgt at give bogen genrebetegnelsen "roman", hvilket tidligere var et signal til læserne og offentligheden om at kategorisere bogen som fiktion. Men ikke nødvendigvis længere. I Karl Ove Knausgaards seksbindsserie *Min kamp* har alle seks bind betegnelsen "roman", men regnes af stort set alle litterater for at være en ny form for erindringer og selvbiografi, altså non-fiction.

Ikke desto mindre tog også de fleste øvrige anmeldere af *Mine møder med De Danske Forfattere* for givet, at de beskrevne møder er mere eller mindre fiktive. Med få undtagelser: I en mail skrev kulturjournalisten Klaus Rothstein til mig, at hans eneste indvending mod bogen var genrebetegnelsen "roman"; han betragtede bogen som en række "erindringsessays". Men nogle dage inden havde også han antydnet, at det nok var svært at afgøre, hvad der var fiktion, og hvad der var virkelighed. Der må jo være en grund til dette forbehold?

Hvorfor er der ingen anmeldere eller læsere, der helt umiddelbart læser bogen som erindringer, altså som forfatterens forsøg på ved hjælp af sin bevidstheds evne til at erindre, at genkalde sig den tabte tid, at fastholde begivenheder fra fortiden nu og til evig tid, i skriften? Ja, hvorfor er der ingen, der har kaldt bogen for et stykke vidnesbyrdlitteratur, et stykke dansk litteraturhistorie? Er litteraturen ved at lide samme skæbne som politikerne: at ingen længere tror på, at de taler sandt? Eller har vi efterhånden indset, at det simpelthen ikke er muligt at tale sandt eller i hvert fald at fremstille fortidige begivenheder præcis, som de fandt sted *i virkeligheden*?

Både og, tror jeg. Litteraturen har i de senere år i den grad bevæget sig ud i gråzonerne mellem fiktion og virkelighed, mellem sandhed og løgn, at den endegyldigt har mistet sin uskyld, den kan ikke længere bevidne og tale helt

sandt. Og samtidig har vi måttet erkende, at sprog ikke er og aldrig kan være en 1:1 gengivelse af virkeligheden, men at sproget selv er en del af virkeligheden. Og at menneskets erindring altid vil producere "mere eller mindre fiktive" billeder og fortællinger.

Selv har jeg – på vegne af forfatteren eller som forfatterens talsmand – flere gange offentligt sagt, at så vidt jeg ved, har alle de møder, der beskrives i bogen, også fundet sted i virkeligheden, ned i mindste lille pinagtige detalje. Det er Sandheden! siger jeg, igen og igen. Men lige meget hjælper det. Hvorfor? Af de ovennævnte grunde, bl.a.

Men desuden modsiger bogen mig også, eller gør i hvert fald min udtalelse tvivlsom: For det første har den genrebetegnelsen "roman" og ikke "erindringer" eller sågar "vidnesbyrd". Og for det andet er den udgivet under navnet "Claus Beck-Nielsen", hvilket rent juridisk må være at regne som et "pseudonym": I mit pas og i Folkeregistret står denne krop registreret under navnet Helge Bille Nielsen. Den hed ganske vist Claus Beck-Nielsen fra omkring 1965 frem til 2001, men det gør den ikke længere. Claus Beck-Nielsen er altså "forfatteren Niensens alter ego, eller old ego", som der står bag på bogen.

Og bogen i sig selv understøtter denne påstand: En del af møderne er ikke beskrevet i erindringens konventionelle datid, men i fremtidsform:

"En dag ude i en fjern fremtid vil jeg blive kontaktet af to piger fra et litterært tidsskrift. Jeg kan ikke se dem for mig, bare stemmerne hører jeg, nej, faktisk kun den ene af dem. Jeg forestiller mig, at hun fortæller, at de gerne vil arrangere et møde mellem mig og Jørgen Leth."

Sådan begynder kapitlet om mødet med Jørgen Leth. Alle de begivenheder, der er beskrevet i kapitlet har – det sværger jeg – virkelig fundet sted. Det er Sandheden! Men alene bogens fortællegreb gør dem til fiktion. Erindringer kan ikke ligge ude i fremtiden. Eller i nutiden for den sags skyld. Hvilket i øvrigt gør en del af de begivenheder eller vidnesbyrd, vi dagligt hører i nyhedsmedierne til fiktion: Her gengiver journalister og vidner ganske ofte deres oplevelser i nutid: "Jeg ligger i min seng, det er midnat og så ...". Men journalisten eller den interviewede ligger ikke i sin seng. Det er løgn.

Det fikionaliserende greb i *Mine møder med De Danske Forfattere* har en parallel i en anden af denne krops bøger: Selvmordsaktionen fra 2004. Den havde i førsteudgaven genrebetegnelsen "beretning": "Beretningen om forsøget på at indføre demokratiet i Irak i året 2004". Men den var fortalt – ikke som *Mine møder med De Danske Forfattere*, fra fortiden (for 12 år siden), men - fra et sted ude i fremtiden, år 2024-25. Alle de beskrevne begivenheder havde virkelig fundet sted, påstår jeg, men grebet forvandlede bogen til fiktion, og i

pocketudgaven fik den pludselig genrebetegnelse "roman", hvilket vidner om den gråzone eller afgrund mellem fiktion og non-fiction, der åbner sig i mine bøger og måske i forholdet mellem litteraturen og al verden i det hele taget. Generelt arbejder jeg, ikke bare som forfatter, men som menneske med sådanne ganske små forskydninger i det sædvanlige, lige fra navne til genrebetegnelser, fra stemmeføring til ordvalg, sætninger, diskurs. Det har i den danske offentlighed gjort mig til ikke bare en "upålidelig fortæller", ikke bare en upålidelig forfatter, men et upålideligt menneske. Ham her – hvad han eller hun nu ellers hedder eller kalder sig – ham (eller hende) kan man ikke helt stole på. I en vis forstand er jeg et "mere eller mindre fiktivt" menneske. Ikke desto mindre tillader jeg mig i bogen (ja, nu tillader jeg mig at tage for givet, at jeg faktisk, i virkeligheden, har skrevet denne bog i tidsrummet mellem julen 2011 og september 2012) at fortælle om virkeligt stedfundne møder med virkeligt eksisterende danske forfattere og *samtidig* i bogen, at undersøge erindringens forhold til virkeligheden, og hvad man kunne kalde "erindringens Sandhed".

Lad mig give et par eksempler:

"Jeg flyttede ind i et bofællesskab, ikke det på Christianshavn, det her lå på Fælledvej på Nørrebro, den slags kan sagtens lade sig gøre, ikke bare i drømme, også i den menneskelige erindring: Det sker gerne, at et menneske på et for sit liv, sin historie, åbenbart helt afgørende tidspunkt ankommer til en by og flytter ind i to forskellige bofællesskaber i to forskellige dele af byen samtidig. Det er selvfølgelig umuligt, men det er ikke desto mindre sandheden. Løgn er det i hvert fald ikke."

Jeg vil kalde det en "erindringens poetik" og jeg vil vove at påstå, at den gælder for næsten ethvert menneske: Mine og dine erindringer om fortiden er ikke bare "sande", de er Sandheden. De er i hvert fald ikke løgn. "Jeg husker det helt tydeligt", siger man. Og mener det sgu. Sådan var det! Og det hjælper ikke, at du ifølge NSAs registreringer af dine telefonsamtaler, hvad der blev sagt, af hvem og hvor i verden, du helt præcis var, da samtalen fandt, ikke *i virkeligheden* kan have været det sted, du husker, og have sagt det, du husker at have sagt, til den, du husker, at du talte med. Det, du så tydeligt husker – og som ikke bare er en elektronisk registrering af tid, sted, ord ..., men en kompleks sanseerindring af en situation, en luns væren-i-verden - det er Sandheden.

Der er altså ikke nødvendigvis sammenfald mellem virkeligheden og Sandheden eller mellem løgn og fiktion. En forfatter kan godt skrive Sandheden, en sandhed, som, hvis man ser nærmere og mere faktuel på det beskrevne og sammenholder det med den såkaldt historiske virkelighed, viser sig at indeholde

visse fiktive elementer. I *Mine møder med De Danske Forfattere* skriver jeg sandheden. Og det samme gør Knausgaard i *Min Kamp*: Han husker sit liv ned i den mindste detalje, detaljer, som intet menneske i virkeligheden er i stand til at erindre, når det erindrede ligger tyve år tilbage. Men Knausgaard er i stand til det, fordi han lever sit liv på ny, han gentager det i skriften. Og livet i skriften fortrænger det tidligere levede liv og bliver sandheden.

Og hvad mig og *Mine møder med De Danske Forfattere* angår, så vil jeg – uanset hvad NSA monne have registreret angående mit *virkelige* liv og min *virkelige* færden – tillade mig at holde med bogen: NSA lyver! Romanen taler sandt!

Vi må stå fast på og kæmpe for romanens sandhed, romanens og litteraturens evne til at tale sandt på sin helt egen komplekse og verdensåbnende måde. Og derudover, ja, i forlængelse af den kamp må vi holde fast ved og kæmpe for erindringens sandhed, som mennesker mod vores egne maskiner: Vores erindringer og ikke blot dem, men vores sansninger, det jeg hører, ser, lugter og smager netop nu og til næsten enhver tid, jeg lever, er – om ikke Sandheden – så sandt.

Mine erindringer er sandhed. Der kan være, og er som oftest, andre sandheder om det samme, og de er selvfølgelig ikke alle lige gyldige, lige sande, men i udgangspunktet må vi stole på vores og hinandens erindringer, sansninger og udsagn. De er sande, og deres sandhedsværdi må vi så holde op mod maskinernes og andre menneskers vidnesbyrd om det samme, de må diskuteres. Det er bl.a. det litteraturen er til for: At bevidne *og* at give gamle og nye bud på virkeligheden, virkeligheder, Sandheden.

(*Mine møder med De Danske Forfattere* er mine bud på Sandheden. Spørger vi de nævnte forfattere har de måske andre bud på sandheden om de i bogen fortalte møder. Og anmelderne? Hvad tør de tro? Det er også et spørgsmål om mod. Formodentlig er de bare bange for at dumme sig og fremstå naive, hvis de tager for givet, at de i bogen beskrevne møder virkelig har fundet sted. "Det kan da umuligt være sandt". Så pinagtigt og banalt er livet da ikke. Jo. Det er det. Livet er pinagtigt og banalt ned i mindste detalje. Det er Sandheden.)

Nielsen, Sorø Akademi, torsdag 9. januar 2014, regn

1. NSA: National Security Agency, er en af USA's sikkerhedstjenester, underlagt forsvarsministeriet. NSA har især til opgave at aflytte, indsamle og analysere alle former for kommunikation.

Kilde

Manuskript modtaget fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Foredrag

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/madame-nielsens-foredrag-pa-vallekilde-hojskole>